

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE TRIBVS BONORVM || operum generibus,||
ELEEMOSYNA,|| IEIVNIO ET ORATIONE;|| de que eorundem
operum vi, vsu, & || ratione, LIBRI TRES,|| AVCTORE ||
THEODORO PELTANO SO-||cietatis IESV Theologo.|| AD ...**

Peltanus, Theodor Anton

Ingolstadii, 1580

Septimi. De orationis necessitate & erroribus, qui de hac necessitate quandoque extitere, & alicubi etiamnum extant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46891](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46891)

DEVS nonnullos audit ex quadam benignitate, & interdum ex quadam indignatione, quos ex lege audire non obligatur, quia nimirum non præstant, quod secundum legem ab ipso præscriptam præstitum oportuit. Neque enim omnes promiscuè se auditurum spondit, sed eos, qui patrem quid peteret in nomine illius. Qui ergo certò vult audiri, pro se oret, constanter oret, piè oret, & salutaria petat. Quòd si ex his quatuor aliquid defuerit, & nihilominus, ut sæpe fit, audiatur, cogitet, se nõ audiri ex legis iustitia, sed ex legislatoris gratia. Verum de bonæ & fructuosæ orationis conditionibus & periculis satis proximum est, ut de orationis necessitate nonnulla quoque proponamus. Nam quæ hætenus proposuimus & exposuimus, ea omnia ad orationis vim & utilitatem pertinent.

Qui conditionibus ad impetrandam orationem necessariis non adhibitis auditur, non ex lege, sed ex mera Dei liberalitate audiuntur.

De orationis necessitate & erroribus, qui de hac necessitate quandoque existere & alicubi etiamnum extant.

CAPVT SEPTIMVM.

RATIONEM rectè institutam, suisque partibus & circumstantiis rite ornatam magni roboris esse, illustresque fructus de se fundere, ostensum est hætenus: verum quia non omnia vtilia, ad salutem sunt necessaria, ut de consiliis Evangelicis & aliis quam plurimis manifestò constat, ne quis orationem ita vtilem esse admittat, ut eius tamen necessitatem prorsus neget, vel in questionem vocet, paucis hoc capite demonstrandum existimaui, cum publicam tum priuatam quoque orationem ita salutarem esse semper, ut interdum quoque ad spiritualis vitæ salutem & conseruationem sit necessaria.

Non omnia vtilia ad salutem sunt necessaria.

De orationis necessitate duo oppositi errores existere.

EXTITERVNT autem hac de re duo oppositi errores. Alter eorum, qui orationis necessitatem absolute negabant, contra quem præcipue hoc segmento certamen nobis erit; est enim altero multò perniciosior. Alter illorum, qui eiusdem usum & energiam nimium extollebant. Putabant hi, spiritualis vitæ sensum absque continua oratione consistere non posse; Tum quia scriptum est; oportet semper orare, & non deficere, tum maxime, quia homo ne cadat

cadat, vel vt lapsus resurgat, semper eget DEI gratia eiusdemque præsidio & ope; hæc autem citra orationem ordinaria via non impetratur.

Hæc erronea opinione contaminati fuerunt Messaliani, quos alio nomine Psallianos & Euchetas appellant. Tantum autem illos orasse asserit Augustinus, vt iis, qui audiunt, incredibile videatur. Iidem suæ illi continuæ orationi tantum virium tribuebant, vt eam solam, cæteris omnibus seclusis, ad salutem sat esse prædicarent. Certè Adelphius qui, vt historia Tripart. refert, sectæ illius Coriphæus & quasi dux habebatur, non Baptismum sed studiosam orationem Dæmones fugare palàm asseribat. Addebat, Dæmone orationis vi iam profligato, Spiritum sanctum aduenire, suoque aduentu corpus & animam ab omni miseria & infirmitate liberare; eumque in modum vtrunque in omni sanctimonia & bono confirmare, vt homo de cætero neque ieiunio neque vlllo alio, quod carnem refrænet, adminiculo opus habeat. Præter hos extiterunt alij, qui orationem vsque adeò efferebant, vt diuinam quoque prouidentiam eiusdemque ordinem & dispositionem vi illius frustrari & mutari posse defendere non dubitarent.

VERVM sunt hæc omnia absurda, neque quibus refutandis multum operæ infumatur satis digna. Et quidem ad primam assignati erroris partem quod attinet, satis compertum est, DEVM nihil vnquam homini præcepisse aut iniunxisse, quod in hac mortali vita expleri nulla ratione posset: at nemo mortalium omnium perpetuò citra vllam intermissionem orationi incumbere potest. Nam & dormiendum est, quo tempore nullus rationis vsus est, nec esse potest; hic autem ad orationem omnino est necessarius; siquidem oratio iuxta August. & alios est mentis ad DEVM ascensus. Sic quoque manducandum & bibendum, & ne desit quod manducetur vel bibatur, laborandum est; ast qui his ex instituto vacat, orationi ex instituto vacare non valet; nisi id totum fortè orationem appellent, quod propter DEVM vel aliam honestam causam suscipitur, iuxta illud Apostoli: *Sine manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia ad laudem DEI facite.* Verùm de hoc orationis genere illi non agebant, alioqui inter hæreticos censi non fuissent; neque illorum oratio fidem, vt Augustinus refert, excessisset. Quandoquidem piorum hominum proprium est, omnia

Lib. de hæres.
hæc. 57.

Adelphij & aliorum Psallianorum errores de orationis virtute.

Nemo mortalium citra intermissionem orare potest oratione propriè dicta.

1. Cor. 10.

ii dicta,

dicta, facta, & cogitata sua ad DEI laudem & gloriam, quoad eius fieri potest, referre. Quod ergo de continua oratione asserunt, non modò à fide, sed ab humana quoque ratione profus alienum est.

FUNDAMENTA, quibus nituntur, iam antè euerfa sunt: Dictum est enim, ad comparandam vel conferuadã DEI gratiam, Sathanæque insidias propulsandas & illicitos carnis motus comprimendos sat esse, si oretur suo tempore & loco, quando nimirum opportunitas id suadet, vel necessitas postulat, vel maiorum lex iubet. Pari modo ostensum est, illud CHRISTI: *Oportet semper orare*; & illud item Pauli: *Sine intermissione orate*, non exigere continuam orationem, sed tantum frequentem. Nam vt ex Augustino & aliis suprã ostensum est, semper orat, vel sine intermissione orat, qui statis horis quotidie diuinam opem implorat: siue id manè faciat, siue vesperi, siue alia quacunque diei parte. Secundum Bedam porrò is semper orat, qui iuxta Ecclesiæ ritum septies in die orat, iuxta quod Dauid quoque aiebat: *Benedicite Domino in omni tempore*, hoc est, certis horis quotidie. Denique tam CHRISTVS quàm Apostolus hyperbole quadam, quæ in scripturis admodum vsitata est, orationis studium & assiduitatem nobis commendant.

QVOD autem sola oratio, cæteris omnibus exclusis, ad salutem satis non fit, scriptura passim ostendit; notum enim est illud CHRISTI: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*. Et illud eiusdem: *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis*. Et illud item: *Nisi iustitia vestra abundauerit plùs quàm Scribarum & Pharisaorum, non intrabitis in regnum cælorum*. Et illud tandem: *Si nõ dimiseritis hominibus peccata eorum; nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Mitto cætera vtriusque Testamenti testimonia: Per absurdum est ergo dicere, hominè per solam orationem, cæteris omnibus virtutum actibus seclusis, vitam æternam consequi posse.

AT multò absurdius asseritur, earum virium esse assiduam orationem, vt hominem secundum corpus & animam impatibilem, futurorum contingentium præscium, à ieiuniorum & omni alia lege liberum reddere queat. Si enim Apostolus Paulus ceteriq; qui spiritus primitias acceperant, à carnis stimulis immunes non

Lucæ 18.

1. Thes. 5.

Ad c. 18. Luc.

Psal. 33.

Sola oratio ad salutem satis non est.

Ioan. 3.

Lucæ 13.

Matth. 6.

Matth. 6.

Phanaticus error est, ea orationi tribuere, quæ tribuebant illi Psalliani.

non viuebant, neque citra miraculum viuere poterant, multò minus reliqui, qui tanta gratia cumulati non sunt, vtcunque orationis studio incumbant, ab eiusmodi insultibus & hostibus immunes viuent. Oratio enim, vt maximè ferueat, fomitem in hac vita non extinguit, sed tantùm ne nimiũ insolecat, comprimit, quamuis ne hoc quidem per se solam.

As t omnem absurditatis modum excedit, quod de orationis vi in frustrando vel euertendo diuinæ prouidentiaẽ ordine & dispositione adfertur. Quandoquidem vt in DEVM nulla cadit nec cadere potest mutatio, ita nec in eiusdem quoque prouidentiam, vt quæ non sit alia quàm ipsamet illius & sua. Vnde Ecclesia: DEVS cuius prouidentia in sua dispositione non fallitur. Ad hæc si diuina prouidentia æternæ eiusdem dispositio penderet ab humana voluntate, vel à quocunque alio hominis opere; sicut vti que pederet, si per humanas preces mutari posset, nihil in rerum vniuersitate certum foret, ne ipsa quidem diuina prædestinatio, quæ præcipua diuinæ prouidentiaẽ portio existit. Denique vt æternum per temporale non potest effici; ita nullo modo per idem quoque potest euerti, aut mutari, aut à suo cursu impediri. Error est proinde intolerandus docere, diuinam prouidentiam per iustorum, aut quorumlibet aliorum preces mutari posse.

PATET hinc alio fine & animo rogari DEVM, alio hominem: Non enim rogamus DEVM, quò nostra oratione illum flectamus, aut ab æterno voluntatis suæ decreto abducamus (comperit enim habemus, vnum illum esse, qui de nolle flecti non potest in velle, aut de velle in nolle, aut de vno velle aut nolle in aliud velle aut nolle, neque nunc aliquid velle aut nolle, quod ab æterno non voluerit) Rogamus autem illum, quò prouidentiaẽ illius ordinem exequamur, hoc est, vt id precum nostrarum præsidio assequamur, quod ab æterno eiusmodi medio & instrumento assequi nos voluit. Tum rursus, vt nos ipsos ad pietatem & deuotionem excitemus, nostrarumque miseriarum contemplatione & propositione ad piam quandam nostri ipsorum sympathiam prouocemus. At verò hominem rogamus, vt nostra oratione illum permoueamus, hoc est, de nolente volentem, aut contra de volente nolentem efficiamus.

Diuinæ prouidentiaẽ ordo & series nullius orationis vi frustrari, aut impediri potest.

Alio fine & animo rogat Deus, alio homo.

Aliæ sunt leges
terrestres fori,
aliæ fori cœle-
stis,

ET quia alia est ratio fori cœlestis, alia terrestris, fit, vt reus aliter causam suam agere soleat, & agere quoque debeat apud DEVM, aliter apud hominem. Enimverò criminis confessio apud ciuilem iudicem plerunque obesse consuevit, apud cœlestem autem tantum abest vt obest, vt sæpe etiam multum proficit. Eò namque meliorem causam nostram apud DEVM reddimus, minori- que negotio veniam impetramus, quò sincerius peccata nostra prodimus, seueriusque nos ipsos condemnamus, nullam obtendentes excusationem, nulla vtentes delicti extenuatione. Curia cœlestis lex hæc est: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur*, qui autem non absque cordis gemitu confessus fuerit, eaque reliquerit, misericordiam consequetur. Item: *Sinosmetipsos diiudicemus, non vni- à Domino iudicemur*. Per hanc legem rex Dauid in DEI confitio- rio veniam & misericordiam impetrauit; aiebat enim: *Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei*. At verò in curia seculari longè aliter res habet: ibi enim sui accusatio, admissisque criminis confessio, si non mortem, certam sanè pœnam aut multam confitenti reo adducit.

Proverb. 28.

1. Cor. 11.

Psal. 13.

Cùm homo pec-
catū detestatur,
aut peccatorum
veniã precatur,
mutatur ipse, nō
oriam Deus,

SI ergo peccatorum venia vis potiri, teipsum ex animo accu-
sato, teipsum iudicato, teipsum condemnato, & voti compos eua-
des; non per mutationem DEI, sed per mutationem tui. Cū enim
peccator peccatum incipit detestari, mutatur, quia habet peccati
detestationem, qua antè desituebatur. Pari modo si eorundem
petit condonationem, vel CHRISTI gratiam, vel aliud quod-
cunq; eiusmodi, iterum mutatur, quia formauit petitionem, quam
antè non formauerat. DEVS autem, siue peccatum deleat, siue
gratiam præstet, siue quodcunq; aliud faciãt, nullam subit muta-
tionem, quia nihil recipit, quod antè nō habebat: quia quod facit
hoc temporis articulo, id ab æterno facere voluit. Quemadmodum
enim homo offensus nō mutatur, dum inimico noxã condonat,
si certò antè decreuerat, veniam se concessurũ, quocunq; tandem
tempore inimicus illam peteret; ita DEVS quoque nullo modo
mutatur, dum ad hominis petitionem veniam, aut quamcunq;
aliam gratiam largitur; siquidem ab omni æternitate ad talem &
propter talem petitionem tale beneficium impertiri statuerat.
Nulla itaque orationis vi DEVS, ab eo quod semel decreuerat,
abducitur, aut à prouidentia suã ordine dimouetur.

Q V O D

Quod si qui ex orthodoxis Patribus sunt, qui DEVM Sanctorum precibus flecti dicunt, illi aliud nihil suo illo loquedi modo significare volunt, quam DEVM Opt. Max. id per & propter huius vel illius orationem facere vel concedere, quod absq; eiusmodi oratione effecturus vel concessurus non erat. Exempli causa; DEVS ab æterno Paulum ad sese conuertere statuerat, sed non absque medio. Quia ergo Stephani oratio, vt placet Augustino & aliis, fuit occasio vt Saulus conuerteretur, dici aliqua ratione potest, B. Stephanum sua oratione DEVM flexisse: Siquidem DEVS propter Stephani intercessionem aliquid fecit, quod absque illa facturus non erat; hoc ipsum tamen citra vllam sui mutationem: Quandoquidem non iam tum primùm, cùm Stephanus preces fundebat, sed ab omni æternitate talem effectum per talem causam producere constituerat. Idem statuatur de cæteris similibus; par enim omnium est ratio.

Et quamvis de eiusmodi DEI dispositione certò nobis non constet, neque citra reuelationem certò constare queat, attamen multis scripturarum exemplis & documentis adducti probabiliter credere possumus, DEVM nobis vel aliis per orationem hoc vel illud bonum conferre decreuisse. Quòd si is non per hoc, sed per aliud medium nos ad salutis portum adducere decreuerit, adhuc feruenter orantes operam non perdimus. Nam oratio, vt supra ostensum est, non solum impetrandi vim habet, verum etiam merendi & satisfaciendi. Porrò autem quòd plurimi clades, quas DEVS illis comminatus fuerat, precibus euasisse leguntur, id non arguit DEI ordinationem esse mutabilem; arguit autem eiusmodi comminationes vel denunciationes non fuisse absolutas, sed certæ conditioni astrictas. Nam si absolutæ fuissent, nullis precibus redimi potuissent. Quamuis ergo orationis vires sunt magnæ, non sunt tamen tantæ, vt diuinæ providentiæ ordinem mutare, aut hominem per se, cæteris virtutum actibus seclusis, seruare, aut impatibilem reddere, aut ab omni obedientiæ iugo eximere valeant. Rursum licet oratio loco & tēpore sit obligatoria, adeoque ad salutem necessaria; attamen vt saluus fias, non est necessarium, vt cōtinuò orationi insistas. Verum de iis, qui orationis vim nimium extollunt, satis.

Quomodo eorū sententia exponi debeat, q̄ Deum Sanctorū precibus flecti tradunt.

Quādo Deus id non infert, quod cōminatus fuerat, euentu ipso ostendit, cōminationem suam non fuisse absolutam, sed conditionatam.

Quotquot diuinam prouidentiam negat, aut humanæ voluntatis libertatem impugnant, orationis necessitatem è medio tollunt.

ALII oppositam quasi viam ingressi omnem omnino orationem superuacaneam pronunciant. Hoc errore tenentur ij omnes, qui aut diuinam prouidentiam negant, aut humanæ voluntatis libertate è medio sublata, omnia quadam fatali & ineuitabili necessitate euenire blasphemant. Etenim si DEVS res humanas non curat, frustra ad illum funduntur preces: Rursum si omnia necessario eueniunt, nequicquam laborant, qui, ne hoc vel illud fiat, vel ut hoc vel illud fiat, oratione efficere contendunt: Omnino enim fiet vel non fiet, in quamcunq; tandem partem se verterint; neque enim magis DEI scientia potest falli, aut eius prouidentia à suo cursu præpediri, quam ipse mutari. Non est sane huius loci, de DEI prouidentia, aut arbitrij libertate, aut utriusque inter se concordia disputare: Attamen quò de orationis necessitate, quam illi negant, constet clarius, prætermittere non potuimus, quin obiter aliquid saltem de his attingeremus.

CONTRA Arabes igitur & Epicuræos cæterosq; omnes, qui diuinam prouidentiam in totum vel in partem negant, breuiter eiusmodi ratio institui queat. Si DEVS res, quas condidit, (condidit autem omnes, etiam minimas: *Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*) non curat, vel singula secundum cuiusque rationem & proprietatem non administrat, ob id utique non curat, vel quia curare vel administrare non nouit, vel quia non vult, vel quia non potest. Si nescire dixeris, ignorantia & rerum inscium; si nolle, negligentem & inuidum; si non posse, debilem ac infirmum facis: At nihil horum citra manifestam impietatem de DEO dici aut cogitari potest. Adhæc cum ad exactam prouidentia rationem perfecta singulorum solum deposcatur cognitio, efficaciq; cum absoluta potestate voluntas vnumquodque secundum naturæ suæ conditionem & proprietatem dirigendi & promouendi in suum finem, & tria hæc summè in Deum conueniant, nemo nisi vel mentis inops vel malitia occæcatus diuinam prouidentiam in dubium vocare valet. Denique si DEO cura est de omnibus, ut Scripturæ testantur, si passer non cadit in terram absq; eiusdem voluntate, si omnia, ut quarto decimo Sapientia capite legitur, gubernat prouidentia, quomodo apud Christianos de illius prouidentia vlla adhuc quaestio hæere potest?

IAM si res vita sensuq; destituta, si bruta animalia, si cætera omnia

Ioan. 1.

Aliquot graues rationes ostendentes diuinam prouidentiam.

Sap. 6.
Matt. 10.

omnia sublunaria diuinæ prouidentia & gubernationi subsunt, vt subesse breuiter iam ostensum est, & indubitata fide tenendum est, quantò magis eidem suberit homo, omniaque eiusdem studia & opera? Siquidem quò vnumquodque est nobilius, primòque principio propinquius, eò diuinæ prouidentia rationem participat plenius. Inter omnia autem, quæ sub aspectum cadunt, homo propius ad DEVM accedit: vt qui secundum illius imaginem & similitudinem procreatus, sempiternæ fœlicitatis capax sit. Homo proinde singulari quadam ratione diuinæ prouidentia subditur; quod CHRISTVS Dominus hoc ipso etiam clarè indicat, quòd

Quò vnūquodque primo principio est vicinior, eò diuinæ prouidentia ratione participat plenius.

Matth. 10.

CAETERVM cum DEVS peculiarem hominis curam & prouidentiam habere dicitur, non est id ita accipiendum, quasi is alio actu curet hominem vel Angelum (par enim vtriusque est ratio) alio cetera omnia. Vnico enim simplicissimo actu administrat omnia, cum superiora tum inferiora. Neque ita rursus quasi maior aut intensior cura sit illi de vna re quàm de alia; cognoscit enim, diligit, & dirigit omnia infinita quadam scientia, amore, & beneuolentia. Dicitur autem ob id peculiarem rationis compotis creaturæ prouidentiam & curam habere, quia quòd ad se attinet, ordinauit illam ad peculiarem finem, puta ad æternam fœlicitatē, idque per media peculiaria, nimirum per merita & dona transnaturalia. Cetera autem omnia per media communia & naturalia promouentur in suos fines. Sic idem quoque peculiarem iustorum curam & prouidentiam habere perhibetur. Nam quæcunque illis accidunt; siue illa æterna sint siue temporalia; siue prospera siue aduersa; siue laude, siue vituperatione digna, omnia tandem vertuntur in illorum salutem. Hinc Apostolus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Et vt electis diuina dispositione omnia vertuntur in bonum: ita reprobis sua culpa omnia cedunt in laqueum. *Creaturæ*, scribit Sapiens, *in odium factæ sunt, & in muscipulam pedibus insipientium,* hoc est, peccatorum.

Quo sensu Deus peculiarem hominis prouidentiam habere dicitur, & peculiarissimam electorum.

Rom. 8.

Sap. 14.

QVOD autem hæc prouidentia humanam libertatem, aut rerum contingentiam è medio non tollat, id proluxa probatione non magnopere indiget. Etenim si DEI prouidentia absolutam rebus, quæ sub illam cadunt (cadunt autem sub eam vniuersæ) necessitatem imponeret, causæ secundariæ ad vnam omnes necessariæ forent:

Diuina prouidentia neque rerum contingentiam, neque humane voluntatis libertatem tollit.

forent:

forent: Siquidem vnusquibet effectus non à prima aut remota causa contingens, liber, aut necessarius dicitur, sed à proxima. Homo enim liberè generari dicitur, quia proxima productionis illius causa liberè agit, & tamen sol, & reliqua astra, quæ ad generationem eius coeunt, necessariò agunt. Atqui permultæ in rerum vniuersitate extant causæ, quæ non necessariò, sed liberè vel contingenter agunt: Quandoquidem ad sensum patet, innumeras propemodum esse, quæ deficere & impediri possunt, subindeque deficiunt & impediuntur.

AD HÆC diuinæ prouidentia est, vniuersitatis ordinem, totamque eiusdem perfectionem constituere & conseruare, non etiã hanc vel illam euertere aut quauis ratione labefactare: at si omnia absoluta necessitate euenirent, totus hic vniuersitatis ordo, totaque eiusdem perfectio funditus euertetur. Constat namque, vniuersitatis perfectionem, ordinem, & pulchritudinem ex diuersis rerum gradibus, maximè verò ex necessariis & contingentibus (in quæ ens proximè diduci solet) conuari. Cùm ingens itaque rerum causarumque contingenter agentium sit moles, vniuersum valde mutilum & imperfectum foret, si omnia contingentiæ è medio facerent: Facerent autem omnino, si DEI prouidentia rebus omnibus necessitatem imponeret. Denique ea operatione, quæ vanissima est, semel admissa, non modò contingentiæ omnia è medio submouerentur, sed omnis quoque ortus & interitus, omnisque mutatio & motus, quibus ad illa peruenitur: Quandoquidem omne necessarium est semper; nullum occasum obnoxium est semper. Si ergo omnia essent necessaria, nihil corrumpetur, & per consequens nihil generaretur: semper enim vnus interitus vel corruptio, alterius est generatio: Atqui omnia hæc admodum sunt absurda, & non modò à ratione, sed à sensu quoque prorsus aliena.

QVOD si diuinæ prouidentia ordo suauisque eiusdem dispositio rerum anima menteque carentium naturas non tollit, neque vllam in partem labefacit: sed in sua natura & proprietate singulas conseruat: multò minùs rerum anima, sensu, menteque præditarum naturas & proprietates tollet, aut destruet, vt quæ ceteris omnibus sint multò nobiliores, Deoque multò chariores. Atqui liberum arbitrium non minùs est de intrinseca hominis ratione,

Ad vniuersitatis perfectionem pertinent non solum necessaria, sed etiã contingentiæ & libera.

Si omnia quæ in rerum vniuersitate existunt, essent necessaria, nihil oriretur aut interiret.

Liberum arbitrium æquè est de hominis ratione, atque mens ipsa.

tionem, atque mens ipsa. Dei itaque providentia homini innatam libertatem nullo modo adimit.

RURSUM sapientis est, rebus secundum uniuscuiusque modum & conditionem uti (nam alias frustra ad usum sumeret. Quis enim, nisi mente captus, assumat ignem ad humectandum, vel aquam ad desiccandum?) actionis autem cuiusque modus consequitur rei formam; siquidem forma est actionis principium: Forma autem per quam homo, & omne omnino agens voluntarium agit, non est certa & determinata. Voluntas namque agit per formam, hoc est, per speciem ab intellectu apprehensam; intellectus autem non apprehendit unam aliquam certam & determinatam formam, sed quamlibet indifferenter: Quandoquidem obiectum illius est ens in summa sua latitudine acceptum. Sed neque singula solum apprehendit, verum de singulis quoque per speciem apprehensis (sint ne videlicet ad hunc vel illum finem obtinendum idonea, vel quae voluntas consecetur satis digna) iudicium facit. Iudicium porro, quod fecit, offert voluntati, quae pro sua ingenita libertate oblatum respuit vel admittit. Nam ut intellectus liber est ad iudicandum; ita voluntas ad consecrandum vel auerendum: Deus autem est summè sapiens; ergo utitur humana voluntate secundum ipsius voluntatis modum, naturalemque eiusdem proprietatem. Ergo providentia sua humanam voluntatem sua libertate non orbat, sed eandem in sua naturali libertate confirmat & conservatque.

DEINQUE divinae providentiae est, bona quae rebus indidit, augere, eaque, quae eiusmodi bona diminuere nata sunt, submovere: At si DEVS per providentiam suam homini libertatem adimeret (sicut utique adimeret, si rebus prouisis necessitatem imponeret) plurima non vulgaris momenti bona è medio tollerent; puta omnem virtutem omnemque humanam vitae actionem; siquidem humana actio absque libertate constare non potest, homo autem sine vlla hominis actione, quam edat vel edere queat, belua est veriùs quam homo. Quare divina providentia non eripit homini libertatem. Atque hoc ostendunt innumeræ Patrum & Scripturarum auctoritates, è quibus illustriores tractatu ultimo de originis peccato adduximus, inde petat, qui volet.

Forma, qua homo agit, non est certa & determinata.

Absque libertate nulla constare potest humana actio, adeoque nulla ratio meriti aut premij.

DICIS, assequi non satis valeo, quomodo vnum & idem ad numerum simul queat esse necessarium, & contingens vel liberum: Atqui res omnes, rerumque omnium effectus & motus, si ad **DEI** scientiam aut prouidentiam referas, sunt certæ & necessariae. Impossibile est enim, ut vel hæc frustretur, vel illa fallatur. Quo ergo sensu quippiam in tota rerum vniuersitate poterit esse liberum vel contingens? Sanè si Cardinalis S. Syxti opinatio ratione nixa est, horum inter se conciliatio facilius creditur, quam commodè explicatur. Quòd si verò hoc vnum ex iis non est, quæ tantum creduntur, statuendum secundum eundem est, ex diuina prouidentia ad alteram contradictionis partem, determinatione non sequi, rem esse necessariam aut contingentem; fallibilem aut infallibilem; euitabilem aut ineuitabilem: sed tertium quoddam, quod neque necessarium est, neque liberum aut contingens; neque fallibile rursum aut infallibile; neque euitabile tandem aut ineuitabile; verum medium vel tertium quoddam eminenti quadam ratione vtrumque complectens, puta necessarium & liberum vel contingens, fallibile & infallibile, euitabile & ineuitabile.

Caletanus res contingentiam cum diuina prouidentia nouè planèq; obscurè conciliat.

VERVM hæc responsio multò ipsa quæstione obscurior, intellectuq; difficilior est. Quis enim capiat, etiam si magno ingenij acumen præstet, effectum aliquem certò à **DEO** prouisum, ut ab eodem prouisus est, neq; necessarium esse, neq; contingentè, sed vtrumq; eminenter & tertium quoddam formaliter: Quandoquidem contingens est, quod potest non esse; necessarium est, quod non potest non esse; posse aut non esse, & non posse non esse, sunt contradictiones; hæc autem medium nullum admittunt, neq; participationem, neq; per abnegationem: Impossibile est ergo, aliquid à **DEO** esse prouisum, quod tamen neq; necessarium sit, neq; contingens. Pari ratione fallibile est, quod potest fallere vel deficere; infallibile, quod non potest fallere aut deficere; hæc autem appetè sunt pugnancia, adeoq; medio destituta. Idem statuas de euitabili & ineuitabili, cæterisq; similibus.

QVI igitur paucis ab hac difficultate expedire se vult, respondeat is, diuinam prouidentiam omnem omnino effectum, ut in ipsa æternitate præsens est, efficere necessarium, (Quod enim est, non potest eo modo, quo est, non esse) ut autem futurus est, aliquem

aliquem quidem efficere necessarium, eum videlicet, cui præparavit causas necessarias; Aliquem rursus merè contingentem, eum nimirum, cui præparavit causas merè cōtingentes: Aliquem demum liberum, eum videlicet, cui præparavit causas verè liberas. Idem statuitur de fallibili & infallibili, evitabili & inevitabili. Omnes namque effectus, ut in æternitate sunt præsentis, sunt infallibiles & inevitabiles; ut verò olim expectantur futuri, aliqui ex illis sunt fallibiles & evitabiles, aliqui infallibiles & inevitabiles, prout nimirum proximæ illorum causæ sunt necessariæ vel contingentes.

Ut hæc doctrina, quam veram & planam existimo, habeatur clarior, adverte quamlibet rem contingentem bifariam considerari posse. Vno modo, ut adhuc in sua causa existit, siue causa illius sit humana voluntas, siue alia quæcunq; naturalis. Alio modo, ut iam actu producta est. Quamdiu adhuc hæret in sua causa, omnino contingens vel indifferens est; potest enim esse & non esse. Nam antequam lego, vel scribo, vel oro, integrum est mihi scribere & non scribere, orare & non orare, legere & non legere. At verò posteaquã re ipsa iam lego, scribo, vel oro, quod antè indifferens indeterminatumq; erat, indifferens ad utrumq; indeterminatumq; esse desinit, & incipit iam esse non solum determinatum, verum etiam necessarium: Sed isthæc interim determinatio vel necessitas non obstat, quò minus hæc omnia liberè vel cōtingenter eveniant. Potuissim enim non legere, non scribere, non orare, sed quiescere vel aliud facere. Et quod de re hîc dicitur, hoc ipsum de rei cognitione, de quæ propositione, qua res significatur, dictum quoque accipiatur. Cognitionis enim rei futuræ, nisi in causa sua sit certa, sua natura est incerta: At verò cognitio rei præsentis & iam ob oculos obversantis, est certa. Dum enim legentem, vel scribentem, vel orantem te video, vera est hæc cognitio, & vera rursus hæc propositio; tu legis, tu scribis, tu oras; & tamen hæc cognitionis & propositionis veritas, vel ex hypothesi necessitas non impediunt, quò minus hæc omnia secundum naturam suam sint contingentia, cōtingenterq; eveniant: Poterant enim non evenisse.

His adde, DEVM Opt. Max. sua infinita scientia omnia contingentia, antequam eveniant, vel extra causam suam emergant,

Omnis effectus ut in ipsa æternitate præsens est, necessarius est; ut autè futurus est, pro causarum proximarum ratione, alio liber, alius necessarius, alius cōtingens est.

Quis effectus cōtingens bifariam considerari potest, vno modo ut iam actu productus est, altero modo ut adhuc in sua causa hæret. Hoc modo est verè contingens, illo necessarius, verum id adhuc ex hypothesi.

Omnia futura, Deo omni modo, quo sunt vel esse possunt, sūt presentia.

Contingētia vt futura sunt, incerta sunt, vt autem presentia vel producta, & certa, & secundum quid quoq; necessaria sunt.

Pelagianorū doctrina orationis necessitati contraria.

vt in se ipsa sunt, siue vt iam ad alteram contradictionis partem determinata sunt, clarè cognoscere, dilucidèque intueri. Quicquid enim vnquam futurum est, hoc ab æterno omni illo modo, quo esse potest, ipsi præsens est. Hæc tamen æterna visio, vel rerū, quæ olim futuræ sunt, in diuina æternitate presentia, rerum naturas non mutat, sed omni modo indemutatas conseruat. Nam ad mutationem quod spectat, perinde se habet Dei noticia aut visio ad res cōtingentes & necessarias, atq; mea vel alterius cuiuscūq;. Vt ergo dum Titium actu iam currentem vel scribentem video, mea visione illius cursum vel scriptionem necessariam nō efficio; (vtrumq; enim cōtingens est, cōtingenterq; effectum est) ita nec summi quoq; illius monarchæ visio vel prauisio, illa quæ secundum se sunt contingētia, simpliciter facit necessaria.

CONTINGENTIA ergo, vt futura sunt, incerta sunt, vereq; & propriè contingētia sunt: vt autem iam producta, vel ad alteram cōtradictionis partem determinata sunt (quo modo omnia vtiq; apud Deum sunt) & certa sunt, & secundum quid quoq; necessaria sunt. Quod enim est, pro tempore, quo est, vt non sit, planè impossibile est. Hæc tamen hypothetica necessitas non adimit illis veram contingētiæ rationem; Hæc enim non pendet ex huius vel illius visione, prouisione, vel notione, sed ex causis, vnde proximè dimanant; tales enim sunt vereque habentur effectus, quales propriæ illorum causæ. Patet ergo, quomodo diuina scientia vel prouidentia rerum contingētiā non tollat, humanæque voluntatis libertatem non infirmet; adeoque quàm putido friuoloque fundamento nitantur, qui propter certam Dei scientiam, indemutabilemque eiusdem prouidentiam, orationis necessitatem, imò verò omnem omnino humanam actionem è medio tollunt.

SED neque Pelagiani quoque, & qui horum dogma sectantur, de orationis necessitate satis orthodoxè sentiunt. Nam si homo solis naturæ viribus salutem, omniaque ad salutem necessaria potest consequi, vt illi impudenter statuunt, profectò nullo opus erit orationis p̄sidio, quò isthæc à Deo impetremus. Quorsum enim aliunde emedicabo, quod citra incommodum ex me ipso petere valeo? Verùm horum fundamentum est æquè infirmum, vanum, & putidum, ac illorū, quos hætenus oppugnamus.

Cer.

Certum est enim & ex Scripturis manifestum, hominem diuina gratia, aliisq; non paucis, quæ ex se petere nequit, indigere, adeoque precibus & obsecrationibus, quibus illa à DEO obtineat, opus habere.

ET ENIM si nihil boni cogitare, aut velle ex nobis possumus, quomodo opera vitæ æternæ meritoria per nos edemus? Quòd isthæc autem ex nobis non queamus, disertis verbis indicat illud Apostoli: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex DEO est.* Et illud rursus eiusdem: *Gratia DEI saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis; DEI enim donum est.* Et illud: *DEVS est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Et illud: *Nemo potest dicere Dominus IESVS, nisi in Spiritu sancto.* Et illud CHRIS-
STI: *Nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit illum.* Et infra: *Sine me nihil potestis facere.* Et illud tandem Hieremix: *Scio Domine quia non est hominis via eius, nec viri est, ut ambulet, & dirigat gressus suos;* nempe ad salutem & vitam æternam non simpliciter ambulare solo generali DEI auxilio possumus. Eiusmodi in vtroque Testamento occurrunt alia quàm plurima.

SED obiicitis: si homo DEI præcepta seruare, peccata & dæmonis tentationes, aliâq; eiusmodi incommoda ex se vitare non potest; ergo non peccat, si mandata non seruat, aut peccata non vitat, quia nemo obligatur ad impossibile. Nihil horum est impossibile cum DEI gratia, eiusdemque fauore & adiutorio, quòd semper paratum est petentibus, vel gratis quoque oblatum non repudiantibus: stat enim ille ad ostium & pulsat, manusque vtrò extendit & porrigit, si quis fortè aspiciat & apprehendat: Sed plurimi sunt, qui pulsantem non audiunt, inuitantem non sequuntur, manum porrigentem non aspiciunt. Quare à peccato non excusantur, qui præcepta illius non seruant, aut dæmonis, vel carnis, vel mundi tentamentis locum dant; quia non faciunt, quòd debent, vt salui fiant. Neque hinc tamen sequitur, nullum nobis meritum apud DEVM repositum esse: Nam etsi diuina gratia principatum in merito obtineat, ipsa tamen per se absque nostra synergia, neque meritum est, neque meritum vllum generat. Verùm non est huius loci de merito, aut gratiæ præsidio disputare. Solùm ostendere volumus fundamentum, quo Pelagiani orationis necessitatem excludere contendunt, esse planè infirmum, &

kk 3 ab

1. Cor. 3.

Ephes. 2.

Philip. 2.

2. Cor. 2.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Cap. 10.

Apoel. 3.

Prouerb. 1.

Nō excusantur à peccato, qui grauioribus tentationibus succumbunt, aut diuina præcepta negligunt, quia cum Christi gratia potuerunt non succumbere, & non negligere.

ab expressa Spiritus sancti doctrina, Scripturarumque sententia prorsus alienum.

Heretici extrema plerumque cōsectantur, Ecclesia autem mediū obseruat.

CUM itaque errores, quos hactenus confutauimus, sint extremi (prout heresi imbuti extrema ferè consecrari soliti sunt; Alij enim, vt audiuius, orationis vires eiusdemque necessitatem, nimum extollunt; alij contra vsus & robur illius nimum depriunt) Ecclesia mediam ingressa viam, orationem non modò vtilem & salutarem, sed ad salutem quoque necessariam prædicat. Non quòd, cæteris omnibus posthabitis, perpetua quadam contentione orationi incumbendum sit; neque quòd cætera omnia præ oratione susque deque ferre fas sit, vt perperam docebant & volebant Psalliani: sed quòd loco & tempore, cum nimum necessitas vel vsus id postulat, vel legitimus magistratus mandat, piè, studiosè, ac religiosè adhibenda sit.

VERVM quò de hac necessitate planius constet, ex superioribus repetendum hìc est, duplicem esse orationem, vnam priuatam, alteram publicam. Et quamuis vtraque sub præceptum interdum cadat, non eodem tamen modo hìc casus contingit. Priuata enim quadam tantum generali ratione, puta absque omni loci, temporis, vel modi determinatione sub præceptum venit. Solennis autem & publica sub certis legibus, locique & temporis circumstantiis indici consuevit. Vnde quidam hanc determinatam, illam indeterminatam appellant. Ordinar autem à priuata, vt que solenni latius pateat: Obligat hæc enim suo loco & tempore omnes rationis luce vtentes; illa non omnes, sed Ecclesie tantum ministros, qui sunt minima mortalium portio. Hactenus tamen publica quoque ad omnes pertinet, quatenus Ecclesie ministri non pro se tantum precantur precarique obligantur; sed pro omnibus, maximè verò pro iis, quorum stipendiis aluntur.

Priuata oratio latius patet, quàm publicæ.

QVOD ergo priuata oratio in præceptum interdum cadat, compendioso eiusmodi ratione probari queat. Quod nulla omnino lege aut statuto cautum est, hoc citra noxam perpetuò omitti potest; & vice versa; quod citra culpam omitti non potest, omnino aliqua lege cautum sit necessum est: siquidem omnis omnino culpæ obnoxia omisio, sicut & commissio quoque, semper est contra aliquam legem, statutum, vel præceptum; atqui vt iam ante sæpe ostensum est, oratio perpetuò omitti inculpate nō potest; ergo certa aliqua lege

lege indicta sit necessum est. Adhæc iure naturali ea omnia præstare obligamur, citra quæ salutem obtinere non possumus: at citra orationis præsidium certa salute potiri nequaquam valemus; oratio proinde minimû sub iuris naturalis præceptû cadit. Maior ratiocinationis huius est manifesta. Minor probatur: Absque spe, charitate, cæterisq; Spiritus sancti charismatis salus constare non potestast via ordinaria nulli adulto citra orationis præsidium hæc obtinunt, neq; semel obtenta, diu quoque absq; eiusdem adminiculosalua consistunt. Deniq; omnes obligatur orationem Dominicam non modò scire, sed etiam recitare; omnis autem obligatio oritur ex aliquo præcepto.

Et quemadmodum ea, quæ salutem conciliare nata sunt, citra orationis beneficium communiter non obueniunt, nec diu citra illud salua cõsistunt; ita nec illa quoq; citra illius opem facile propulsantur, quæ eandem salutem sua natura impediunt, vt sunt grauiore carnalis, Dæmonis, vel mûdi tentationes, aliq; eiusmodi corporis, vel anime pestes. Quare etiã in oratione Dominica non solum gratiam & gloriam, peccatorumq; veniam & necessariam corporis sustentationem petere edocti sumus, verum etiam opportunam à têtationibus & aliis malis liberationem. De hac orationis necessitate D. Augustinus alicubi ita scribit: Nullum credimus ad salutem venire, nisi DEO inuitante; nullum inuitatum, nisi DEO auxiliante, salutem suam operari; nullum nisi orantem auxilium promereri. Hæc ille, quibus cognata scribunt alij. Oratio itaque generatim accepta salutem potituro omnino est necessaria: Nam de modo, tempore, loco, cæterisque similibus nihil per modum præcepti cautum extat.

NASCITUR autê hæc priuatæ orationis obligatio ex triplici capite; primò quidem ex cultu, quem DEO Opt. Max. propter supremum dominium, perceptaq; ab illo beneficia omni iure debemus. Est enim oratio præcipuus religionis actus. Quare etiam Ecclesia debiti huius non ignara, designauit certos dies, quibus precando, aliãq; pietatis munia obeundo hunc latriæ cultû Conditori nostro peculiariter depêdamus: Constat enim, primarium insitutorum festorum scopum esse diuinum cultum. Quò etiam fit, vt illis diebus ea opera inhiberi soleant, quæ cum hoc cultu pugnant, vel non satis conueniunt; vt sunt munia omnia externa & seruilia.

- Mox

Citra orationē
adulto ordina-
riè non contin-
gic salus.

Que salutem im-
pediunt, citra ora-
tionis præsidium
agrè propulsa-
tur.

Lib. de dogma.
ccc

Priuatæ oratio-
nis debitum ori-
tur ex triplici
fonte.

Non minus obli-
gamur nos ama-
re secundum ani-
mam, quam se-
cundum corpus.

Mox verò ex lege illa, qua obligamur non minus nos ipsos diligere secundum animam, quam secundum corpus, imò verò magis, quanto anima potior est corpore. Quamobrem v. quilibet iure naturali tenetur mendicare, si alia ratione vitam tueri non potest: ita ea quoque, quæ ad animæ vitam & salutem sunt necessaria, à D E O emendicare supplicat; petere; si secus impetrare non potest: Atqui diuina charismata v. sitata lege per orationem ad nos deriuantur; vult enim D E V S rogari, etsi citra rogationem sua nobis dona impertiri queat, & interdum impertiri solet. P. stre-
mò autem ex eo præcepto, quo iubemur proximum amare sicut nos ipsos, maiorisque facere illius animam, quam vel nostri vel illius quoque corporis salutem. Vt ergo sub mortis æternæ pœna proximo in extremæ vitæ periculo propter inopiam vel aliam causam constituto, pro viribus opitulari obstringimur; ita sub eadem illa pœna pro eodem in extremum æternæ salutis vel spiritalis vitæ discrimen adducto orare obligamur, si alia ratione illum iuuare non possumus, & spes est non parua, illum ea ratione à periculo, in quo versatur, liberatum iri.

Pro proximo in
extremo salutis
periculo constituto,
si alio modo
eum iuuare non
possumus, orare
obligamur.

Ex iisdem illis capitibus haud difficulter colligi potest, quando præceptum de orando, (quod secundum se alioqui indeterminatum est) obliget, actualémue sui obseruationem postulet. Etenim si locus vel tempus se offert, qui orationis cultum exigit, vnde cunq; tandem eiusmodi exactio vim trahat; (Sunt enim plurima, quæ eam necessitatem parere queant) omnino qui in orationis legem præuaricari non volet, precationi operam dare debet. Pari modo si vel nos ipsi vel proximus noster tali quopiam Dæmonio correptus tenetur, quod sine orationis præsidio profligari non valeat; aut in tali æternæ vel temporariæ vitæ discrimine versetur, ex quo nisi diuinam opem humili submissioque animo imploremus, emergere nequeamus, modis omnibus orationi vacandum erit. Denique si lege illa notissima, qua nos ipsos diligere iubemur, vitam æternam eaque omnia, quæ ad illam sunt necessaria, desiderare tenemur, tenebimur quoque eandem subinde expetere: Siquidem solum votum vel desiderium sine petitione, vel eiusdem, vbi se offert occasio, explicatione, non est satis consummatum. Quòd si orationem ea latitudine accipias, vt idem sit orare, quod iuste viuere, vel rectè agere, semper nobis orandum erit;

Præceptum ora-
tionis multis ca-
sibus obligat, po-
tissimè vñ tamē
in tribus.

erit; nunquam enim iniuste licet viuere, vel prauè agere: At hoc sensu orationis vocabulum hîc non vsurpamus.

VERVM ENIM VERO licet priuata oratio ad modum iam expositum inderminatè cadat sub præceptum, dubium tamen nonnullum habet, de mentaline tantum hoc accipiendum sit, an de vtraque simul. Non sat esse solam mentalem, vt saluus fias, defendunt quidam; allegant autem illud Cantici: *Fac me audire vocem tuam*. Item: *Sonet vox tua in auribus meis*. Et illud Ecclesiastici: *Consistentini illi in voce labiorum vestrorum*. Et illud vatis Regij: *Voce mea ad Domini clamauit*. Et illud eiusdem: *Domine labia mea aperies; et os meum annuntiabit laudem tuam*. Et illud Esaia: *Populum istum formauit mihi, et laudem meam narrabit*. Et illud Osea: *Reddemus vitulos labiorum nostrorum*. Allegant huc etiam CHRISTI exemplum & documentum; constat enim sæpenumero vocali oratione vsus esse, & vocalis orationis formulam edidisse. Addit his auctoritatibus eiusmodi rationem: Omnia, quæ habemus & possumus, gratis à DEO accepimus; ergo omnia grato animo in illius laudem vertere debemus; ergo non solum mente, sed lingua quoque DEVM laudare & inuocare obligamur.

HIS tamen omnibus non obstantibus, rectius defenditur, prout supra quoque obiter defensum est, priuatam orationem vocem necessariò non deprecere; neque quenquam omnino priuatim orantem ad vocalem orationem communi aliqua lege obligari. De priuatis autem debitis, vel legibus, vel obligationibus, vel necessitatibus nihil hîc dicimus. Nullum enim est dubium, qui ita stupidi aut frigidi sunt, vt meditari vel mentaliter orare planò non valeant, illos quotiescunque necessitas orationem postulat, vocales preces adhibere debere. Idem de iis quoque statuas, qui citra còtinuam animi distractionem & euagationem sola mente orare nequeunt; & de iis itidem, qui citra aliorum offensionem à vocali oratione abstinere nò possunt, & de iis tandè, à quibus lex, vel votum, vel peculiare institutum vocalem orationem deprecit. Verùm hæc omnia, & si qua id genus sunt alia, ad vocalè orationè per accidens se habent: Quæ autem talia sunt, ea legum & præceptorum rationem non subeunt; per se ergo sat est oratio interna.

NEQUE oppositum euincunt, quæ pro vocali oratione paulò antè allegata sunt. Nam quæ ex Canticis & Psalmis & Osea allata

|| sunt,

Cap. 8.

Can. 2.

Cap. 39.

Psal. 3.

Psal. 50.

Cap. 43.

Cap. 14.

Matth. 26.

Luc. 6.

Matth. 6.

Priuata oratio
nò necessariò de-
precit vocem vel
aliud externum
signum.

Christi exemplum vel factum non habet vim legis, sed consilij tantum, etsi hoc quoque non semper.

sunt, ea de vocalis orationis necessitate nihil præfinit. Com-
mendant tamen externam orationem, eamque DEO gratam &
Christiano homine dignam prædicant. Sic quoque CHRISTI exem-
plum, eiusdemque doctrina non figit semper legem: Multa enim
ille fecit & docuit, quæ tamen non iussit, neque per modum præ-
cepti iniunxit. Vtrumque tamen indicat, vocalem orationem rem
esse utilem, quamque CHRISTI discipulus sedulo exerceat, ido-
neam. Sic tandem omnia nostra in illius obsequium sunt verten-
da, verum id liberè, ubi aliud præceptum non fuerit. Sed neque
vnus quoque est tantum linguæ usus, sed varius & multiplex. Quare
si orando in DEI seruitium illam non conuerto, possum docen-
do, vel prædicando, vel ius dicendo, vel aliud quippiam eiusmodi
præstando conuertere.

Matth. 7.
Luc. 10.
2. 2. q. 83 art. 3.

DE mentalis porro orationis necessitate nulla est quæstio;
non solum propter euidentibus causas & rationes iam antè allatas,
verum etiam propter CHRISTI voces manifestam præcepti for-
mam præ se ferentes; ait enim: *Petite, & accipietis; querite, & inueni-
tis; pulsate & aperietur vobis.* Hic Thomas: Non solum petere, quæ
desideramus, sed etiam rectè aliquid desiderare sub præceptu ca-
dit: Sed desiderare cadit sub præceptum charitatis, petere autem
sub præceptu religionis: Quod quidem præceptum ponitur Ma-
thæi septimo, ubi dicitur: *Petite, & accipietis.* Cum ergo præceptum
hoc non sit datum de oratione vocali, ut exponit idem auctor art.
12. eiusdem quæstionis, consequens fit, ut datum sit de oratione
mentali; quippe cum nulla sit oratio, quæ ad mentalem aut voca-
lem non pertineat. Equè præcepti speciem præ se fert alteru illud
eiusdem CHRISTI: *Oportet semper orare, & non deficere.* Et illud item:
Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Et illud tandem Iacobi: *Ora-
te pro inuicem, ut saluemini.* Verum de priuata orationis necessitate
fatis; proximum est, ut de publica quoque nonnulla differamus.
Nam etsi usus illius tam latè non patet, atque priuata; patet ta-
men maioribus aduersariorum telis.

Luc. 18.
Luc. 22.
Matth. 26.
Iacob. 5.

*De iniustis illorum querelis & calumniis, qui horarum cano-
nicarum rationem & usum oppugnant.*

CAPVT OCTAVVM.

QVI